

Îndreptar pătimas

II

OPERA LUI CIORAN

SCRIERI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Pe culmile disperării

ediția întâi – 1934 / prima ediție postbelică, Humanitas – 1990

Cartea amăgirilor – 1936 / 1991

Schimbarea la față a României

1936 / ediție revăzută de autor – 1990

Lacrimi și sfinți – 1937 / 1991

Amurgul gândurilor – 1940 / 1991

Îndreptar pătimăș (1–70) [Paris, 1940], Humanitas – 1991

Îndreptar pătimăș II (70–140) [Paris, 1941–1944], Humanitas – 2011

Despre Franța [Paris, 1941], Humanitas – 2011

SCRIERI ÎN LIMBA FRANCEZĂ

Précis de décomposition *Tratat de descompunere*

Gallimard – 1949 Humanitas – 1992

Syllogismes de l'amertume – 1952 *Silogismeale amărăciunii* – 1992

La Tentation d'exister – 1956 *Ispita de a exista* – 1992

Histoire et utopie – 1960 *Istorie și utopie* – 1992

La Chute dans le temps – 1964 *Căderea în timp* – 1994

Le Mauvais démiurge – 1969 *Demiurgul cel rău* – 1995

De l'inconvenient *Despre neajunsul*
d'être né – 1973 *de a te fi născut* – 1995

Écartèlement – 1979 *Sfârtecare* – 1995

Exercices d'admiration – 1986 *Exerciții de admirație* – 1993

Aveux et anathèmes – 1987 *Mărturisiri și anateme* – 1994

Mon Pays / Țara mea

Humanitas – 1996

Cahiers – 1997 *Caiete* (3 vol.) – 1999–2000

PUBLICISTICĂ, CORESPONDENȚĂ, CONVORBIRI

Singurătate și destin, Humanitas – 1992

Convorbiri, Humanitas – 1993

Scrisori către cei de-acasă, Humanitas – 1995

CIORAN

Îndreptar pătimăș
II

70 de fragmente inedite

Stabilirea textului, prefață și note de
CONSTANTIN ZAHARIA

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Vlad Russo
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Corina Roncea

Tipărit la R.A. Monitorul Oficial

© HUMANITAS, 2011

ISBN 978-973-50-3379-8
Descrierea CIP este disponibilă
la Biblioteca Națională a României

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

Notă asupra ediției

Manuscrisul *Îndreptarului pătimăș* restituit aici se află la Biblioteca Literară Jacques Doucet sub cota CRN Mss. 4. El cuprinde 101 pagini pe hârtie velină, de format identic, în afară de primele două file și de ultima.

Paginile 1–2, scrise cu cerneală albastră pe o singură față a filei, au dimensiunea de 223×190 mm și cuprind textele 70 și 71. Caracterul de schiță este evident prin numărul mare de ezitări, ștersături etc. Grafia este ușor diferită de restul manuscrisului – mai strânsă, de dimensiuni mai mici. Fragmentul 70 apare în întregime, fiind mai lung cu trei paragrafe decât cel editat în prima parte a *Îndreptarului*. Aceste trei paragrafe au primit inițial numărul 71, însă autorul l-a tăiat cu două linii pentru a relua numerotarea cu fragmentul următor.

Asupra fragmentului 70 se cuvine adusă o precizare: la Biblioteca Literară Jacques Doucet există o transcriere a primelor șaptezeci de fragmente care alcătuiesc versiunea *Îndreptarului pătimăș* publicată la Editura Humanitas, în 1991. Această transcriere a fost realizată de Cioran însuși pe două caiete de format școlar (220×170 mm), unul pe hârtie velină, altul dictando. La sfârșitul celui de-al doilea caiet, fragmentul 70 este identic cu cel publicat cu douăzeci de ani în urmă.

Paginile 3–100 sunt scrise pe o singură față a filei, cu cerneală neagră, probabil cu toc și peniță. Hârtia este tot velină, dar de dimensiuni diferite: 267×210 mm. Ele cuprind fragmentele 72–140, numerotate de autor, cu o singură eroare: există două fragmente succesive care au numărul 133, diferite prin structură și tematică. Pe al doilea l-am numerotat 133 bis.

Pagina 101 îl reprezintă pe Garcilaso de la Vega, „el primero de los poetas castellanos“ după cum spune legenda filei, desprinsă probabil dintr-o carte. Nici o notație a lui Cioran nu apare pe această pagină.

Pentru stabilirea textului am utilizat normele ortografice actuale, păstrând unele particularități arhaizante, cum ar fi „suferinți“ și, mai ales, „dezmetic“ ori „statorire“, arhaisme rar întâlnite. În foarte puține cazuri am recurs la paranteze drepte [...] pentru a completa lacunele din text. Două sau trei exprimări pot părea insolite astăzi. Le-am păstrat ca atare, chiar dacă uneori ele sugerează influența limbii franceze („m-a obișnuit unei neînduplecate alternative“, Fg. 118), iar altele folosesc alăturări neașteptate de termeni (de exemplu, „de creștini mă deslipește scârba de păcat“, unde „mă deslipește“ stă pentru „mă desparte“; Fg. 117). Asemenea ocurențe sunt însă extrem de rare. În puține situații punctuația a fost restabilită, păstrând preferința autorului pentru linia de pauză.

În fine, notele de la sfârșitul textului cuprind versiuni la care Cioran a renunțat. Ele sunt de două tipuri: în primul rând variante introduse prin prescurtarea „Var.:“, pentru a marca în general sinonime ori alternative permutabile; în al doilea rând termeni, propoziții ori

începuturi de frază care completează lecțiunea, chiar dacă autorul a „simplificat” contextul, din rațiuni care desigur nu pot fi puse în discuție. În felul acesta, cititorul va avea o imagine mai exactă asupra manuscrisului, fără ca unitatea textului stabilit să fie afectată. Am exclus din aceste note cuvintele incomplete, repetițiile, chiar și atunci când ele aveau o altă poziție în context, precum și elementele de relație asupra cărora autorul a ezitat.

[IV]

Vei reuși a-năbuși menirea negativă de care ești muncit? Nicicând.

Vei însănătoși răul ce-ți mănă mersul respirației? Deloc.

Mai ridică-vei amarul din simțuri la esență de întrebări? Totdeauna.

Nu vrei să-ți storci formula de ireparabile în dulciu² de credințe? Nicidecum.

...În sângele tău o drojdie de Niciodată se desfătă, în sângele tău se dezalcătuiește timpul – ca și cum Diavolul³ și-un acaftist pe dos te salvează din înecul mântuirii. Și Diavolul se furișează prin ochiul lui Dumnezeu, și tu-i urmezi umbra și urma...

Acel om ce-a lovit tot ce i-a fost scump, care și-a pângărit idolii și și-a înfrânt adorațiile – și care s-a pomenit victimă din mare ucigaș ce-a fost. El voia să însângereze și s-a însângerat. Lui și-a dat lovituri. Pumnalul s-a întors în propria-i inimă. Pe nimeni n-a atins, călău al clipelor sale. – Alții-l credeau rău și nemilos, pe când el își plângea fala nenorocului⁴, ros de cerința înduioșării, milostivindu-se de sine prin suspine neauzite.

Ochi de muiere se vor fi umezit. Dar vai, despărțirea îl dorea pe el. Din frica de fericire, omora acel rai al

dragostei. El pleca de teama a prea mult noroc. Și când
ea-l făcea nemernic, fariseu sau domnișor, numai el
iubea. Ea se înrăia.

Ce știi ei, obraji de evă –

v

Despre nenoroc. De n-aș purta greul sângelui valah, aș ști ce e nenorocul doar prin introspecție. Nu l-aș cunoaște pe cel obiectiv. Întâmplarea a vrut ca un neam să-l întruchipeze, să dea înțeles istoric unei închipuiri⁵ metafizice. O țară în care nenorocul, din concept, a ajuns idee concretă. El se *desfășoară* – și parcă-l pipăim... E al nostru, e numai al nostru. Acest bun nu-l înstrăinăm, ci-l căutăm, ironici și cucernici. *Dorul* însuși nu-i decât o vagă aproximație⁶, formula lui poetică.

În țara cu români, nimic nu reușește. Totul se întâmplă altcum⁷. Lipsa noastră de noroc e-o poezie fără ritm, e-un cânt înaintea inspirației, e-o schiță a unei imposibile melodii. Un imn negativ e viața noastră⁸. El nu pătrunde în spațiu, ci se destramă în vibrații⁹ de nicăieri, ca un parfum sau o putoare de absurd.

Cei ce mor, pentru nimeni mor. Eroul e singur, pe pământ și sub el. Sângele lui fructifică alte lumi, căci în inimile noastre s-ar usca, în inimi¹⁰ fără vreun trecut sau vreun viitor. Până și *virtualul* ne e ideal¹¹.

Nici unul n-am fost puși pe împlinire. Am amânat prin vorbă actul. Atâta-i doina și dorul: *spaima de act*. Teamă că s-ar putea întâmpla ceva și că am fi prezenți... Sunt prea mulți nori între noi și cer.

În măruntaiele noastre zace un rău. E răul deficitului de existență, răul lui *a vrea* fără voință, a aspirației fără obiect, a purei aspirații. E duioșia devenirii. Clipele se topesc, se-nmlădie și se întind, – dintr-o lipsă de har. Unde să ne ducă timpul, când nu suntem destul de tari ca să-l purtăm pe umeri? Astfel ne apasă fără îndurare¹² și ne lăsăm mâncați de el, victime de totdeauna, aruncați la marginea menirilor.

Între neamurile bolnave, noi suntem cei mai bolnavi. Bolnavi de o sterilă sănătate. Plusul nostru de vitalitate, neavând direcție, suferim prea-plinul ca un minus. Cio-bani decadenți – țăranii; fleacuri sceptice, domnii. Iar între ei, câțiva inspirați, ce doresc moartea ca să scape de năpăstuirea osândeii generale. – Mai bine am muri cu toții, decât să fim atât de puțin! Să dăm foc inimilor noastre, să ne secerăm întrezăririle, să ne salvăm printr-o pieire vrednică! Să geamă spațiul sub vijelia sângelui nemângâiat! De-am lăsa măcar o pată, vastă, de strălucire, care să fie îndemn pentru acei ce-ar fi cândva ca noi! Ce suntem și ce-am fost, nu mai putem să fim.

Ne-am tăvălit molatec în mocirla ursitei vagi – și neputându-ne căpătui în timp, ne-am îndrăgit o soartă întoarsă pe dos. Plăcerea negativă de a fi valah am ridicat-o la înălțimea unei meniri¹³. Nici o metamorfoză a pământului nu te scutește de-a fi ce ești. Să nu mai fi valah, nici cerul nu te-ar ajuta. La orice latitudine fâlfâie flamura balcanică¹⁴ a sufletului. – Și atunci de ce să te mai ocolești? De ce nu te-ai mărturisi bolii incurabile, când n-ai unde fugi [de] Valahia inimii?

Suntem cu toții însemnați de-o pribegie în indefinit. Fără rai, și fără lihnirea după el. Un dor lipsit de infinit,

infini totuși prin nedesăvârșire. Atâta-i pozitiv în noi: am transformat nenorocul în farmec. Am dat sens de viață negației. Ne complăcem în urgisire. În ea numai vom fi creatori. Răul este sensul nostru ascendent, înfrângerea înălțarea noastră¹⁵. Făptură neînfăptuită e românul.

Afară de nenoroc, totul e virtual la noi.

Carpații priveghează neșansele, și se înalță ca o privilegiște a disprețului peste chinul de la poalele lui.

Popoarele sunt singure; noi suntem însă singuri din veci. Rătăcitori cu glia-n spate¹⁶, n-avem unde pleca și nici n-am putea. Popasul nostru e între dor și zeflema. Și munca noastră: să tragem brazde sub un cer fără cer¹⁷. E poezia negativă a infinitului mic..., e poezia unei țări de chin și madrigal.

În a dori ne-am istovit puterile native. Este cântec undeva în lume, care să abunde mai dureros în glasurile neizbutirii-n vreme? Poezia noastră populară e-un suspin colectiv de neputință – și e aproape măreață în lipsa ei de măreție. Spre ce ne prelungește dorirea aceea a micului vers de la țară și spre cine? Cât o pricep când nu mi-e dor de nimeni și nimic! Ea-i plânsul omului că nu e plantă, e regretul după inconștienta înrădăcinare în fire, e jeluirea în *străinătate* existenței. Purtăm din naștere o frică de lume – și dacă natura ne-ar fi așezat la margini de mări, cojocul nu l-am fi luat în spate ca pe ele să râvnim alte țărâmurii. Aventura nu-i răul nostru; al nostru este bocetul insului plecat din sânul maicii și jindul după un pământ odihnitor¹⁸ ca o soartă neîntreruptă de duh.

Visurile noastre n-au cerșit lumea, nu s-au însetat după ea. Au clocit în mărginire, ființe gravide de-un

oarecare imediat. O țară născută *ocasional*, fără nevoie; mare prin neșansă¹⁹, nesfârșită²⁰ prin absență. Nenorocul e soarta la întâmplare, e expresia *voii* sortii – în care nu putem interveni fiind deopotrivă la întâmplare, biete pretexte de eșec în timp. Conștiința naufragiului e miezul spiritual al valahului. De aceea, contribuția lui la felurimea²¹ tipului om e zdrobitor de nouă, iar întrucât Adam n-a reușit, apariția noastră e cel mai însemnat²² exemplu de la creație încoace. Noi punem din nou problema omului și a ne-omului. O punem *colectiv*²³. În felul acesta s-ar putea să avem un destin de invidiat...

Căci nu în zadar suntem *țara neîmplinirii*...

72

Datoria celui ce scrie ar fi să-și taie venele pe alba hârtie din față. Să curme astfel chinul lumilor nespuse.

Cuvântul fost-a născocit de durere. Dar el n-a slujit-o²⁴. Și ea-și prelungește lipsa ei de început...

Nu ne putem spune. De zvonurile cumplite ale cărnii și ale duhului vorbim, ca alții să nu le-nțeleagă. Mărturisirea noastră ne ascunde. Dacă un singur fior s-ar învifora, aștrii ar părăsi cerul și s-ar întinde ca balsam pe rănila trupului și-ale cugetului. Dar nu ne strigăm fiorurile fără riscul minții. Nebunia este actul de sinceritate față de absolut. *Undeva* toți suntem smintiți²⁵. Aerul pe care-l respirăm e un ospiciu în care rațiunea întreține false luminișuri²⁶. Nu întunericul e improbabilul în lume; el este siguranța oaselor noastre²⁷. Noap-

Cuprins

Prefață	5
Notă asupra ediției	13

[IV]

70 Vei reuși a-năbuși menirea negativă	19
--	----

V

71 <i>Despre nenoroc</i>	23
72 Datoria celui ce scrie	26
73 Ce se întâmplă între oameni	27
74 Doamne! în universul tău.	29
75 Numai alături de femeie.	30
76 Apăsător de sterilitate	30
77 Doamne! toarnă muzică	31
78 A ridica tăgăduirea	32
79 Plictiseala este triumful absolut	33
80 Am visat neîncetat	34
81 Aș vrea uneori	35
82 În dorul de ducă	35
83 O muzică, fără parfum de întunec	36
84 Adesea m-am întrebat	37
85 Ideea de <i>neajuns</i>	38
86 Efortul suprem	39

87	Zilele-mi sunt un plâns	39
88	Contradicțiile orgoliului	40
89	Tăria unui om	40
90	Dac-aș pricepe bine	41

VI

91	Viața este suportabilă	45
92	Trebuie să-ți făurești	46
93	Vitalitatea religioasă	46
94	Îmi verific în fiecare zi.	47
95	Când citești pe filozofi	48
96	Eleganța spiritului	48
97	Pentru cei înrați de luciditate	49
98	Programul zilei	50
99	Dintre formele de spaimă	51
100	Aceeași idee a morții	51
101	Două lucruri mă umplu de groază	52
102	Ce nu-i dorință în carne.	52
103	Aș vrea să fiu trădător.	53
104	Viețile excepționale	54
105	Am văzut între oameni.	54
106	A avea sau nu sentimentul neantului.	55
107	Am observat că moartea	56
108	Mi-am resfirat pe întinderi pierdute	57
109	În spuma de neant ce se înfiripă.	58
110	Negăsind în sufletul omului	59
111	Nu este fără un înțeles revelator	59

VII

112	Omul este o ființă fugărită	63
113	Inima-mi va îmbina vieții.	64

114	O melodie	65
115	În mijlocul grădinilor	67
116	N-am ascultat nicicând	68
117	Nici o vrăjitoare nu va putea	69
118	Fac parte dintr-o lume fără argumente	71
119	Între egoism și milă	72
120	Noblețea insului.	72
121	Adesea am rupt în cuget	73
122	Atâta-i dragostea.	74
123	Îndoielile macină temeiurile sângelui	74
124	Dacă dragostea n-ar fi.	75
125	Tu-mbracă-te-n zdrențele adevărului	76
126	Când uiți ce-i a muri	77
127	Suntem tari prin lipsuri	77
128	Cineva ar trebui totuși	79
129	A vieții cere o măiestrie	80
130	Tot ce putem face din viață	80
131	Sunt obosit de visurile	81
132	Viața-i un joc nesăbuit	82
133	Inscripție pe o lespede imaginară	83
133	[bis] Dintr-o Estetică	83
134	Puterea de a suferi	84
135	Eu știu prea bine	84
136	Să-i cer naturii	85
137	Când muzica	86
138	Ce-i mai dezvăluitor.	86
139	Totul se șterge în dragoste	87
140	Muzica: lacrimi sonore	88
	Note	91